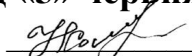

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії**

**СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ЯПОНСЬКИХ ПОП-ПІСЕНЬ XXI
СТОЛІТТЯ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Японська мова і література та переклад,
англійська мова»»,**
спеціальність – 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша-
японська
Ольга Олександрівна ШЕВЧЕНКО
Науковий керівник:
к. філол. н., доц. Юлія КУЗЬМЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №14 від «5» червня 2024 року
завідувач кафедри
д.філол.н, доц. Наталя ІСАЄВА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Шевченко О.О. Специфіка перекладу японських поп-пісень XXI століття. – Кваліфікаційна (бакалаврська) робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти спеціалізації 035 “Філологія (східні мови та літератури (переклад включно))” освітньо-професійної програми “Японська мова і література та переклад, англійська мова”. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

У роботі визначено теоретичні методи і особливості перекладу вокальних творів, досліджено специфіку написання пісень із використанням програми для синтезу вокалу VOCALOID та розповсюдження явища VOCALOID поза межами Японії.

Проведено аналіз специфіки текстів пісень для VOCALOID, складності її відтворенні при перекладі англійською мовою, а також досліджено поширеність такого перекладу та вплив популярності феномену на якість перекладу та його зрозумілість для носіїв мови перекладу.

Здійснено порівняння різних англомовних перекладів текстів вокальних творів, створених з використанням VOCALOID, та проведено перекладацький і лексико-граматичний аналіз текстів пісень із визначенням використаних для перекладу методів і стратегій.

Ключові слова: *переклад пісень, синтез вокалу, японська культура, крос-культурність, адаптація.*

ABSTRACT

Shevchenko O.O. The Specifics of Translating the XXI Century Japanese Pop Songs. – Qualification (bachelor's) thesis for the higher education qualification level in specialty 035 "Philology (Oriental Languages and Literatures (translation inclusive))" of the educational and professional program "Japanese Language and Literature and Translation, English." - Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2024.

The thesis examines theoretical methods and peculiarities of translating vocal works, songwriting using the VOCALOID vocal synthesis program and the spread of the VOCALOID phenomenon outside Japan.

The specifics of VOCALOID song lyrics, their complexity and reproduction in English translation are analyzed, as well as the prevalence of such translation and the impact of the popularity of the phenomenon on the quality of translation and its comprehensibility for native speakers of the target language.

The different translations of the lyrics of vocal works created using VOCALOID into English are compared, as well as the translation and lexical and grammatical analysis of the lyrics is carried out, with the methods and strategies used for translation identified.

Keywords: song translation, vocal synthesis, Japanese culture, cross-cultural, adaptation.

要旨

Shevchenko O.O. 21 世紀の日本のポップ・ソングの翻訳特殊性。 – 教育・専門プログラム「日本語・日本文学・翻訳・英語」の高等教育資格レベル 035「言語学（東洋の言語と文学（翻訳を含む））」のための資格（学士）論文。 – タラス・シェフチェンコ記念キーウ国立大学、キーウ、2024 年。

この論文では、声楽作品の翻訳の理論的方法と特殊性を定義し、VOCALOID という声楽合成ソフトを使った曲作りと、日本国外での VOCALOID 現象の広がりについて考察している。

著者は、VOCALOID 歌詞の特殊性、その複雑性、英訳における再現性を分析し、そのような翻訳の普及状況や、この現象の人気の翻訳の質やターゲット言語のネイティブ・スピーカーにとっての理解可能性に与える影響について検証する。

この論文では、VOCALOID を使用して作成されたボーカル作品の歌詞の英語へのさまざまな翻訳を比較し、歌詞の翻訳と語彙的・文法的分析を行い、翻訳に使用された方法と戦略を明らかにする。

キーワード： *歌曲翻訳、歌唱合成、日本文化、異文化、適応、非専門。*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
Розділ I. Переклад пісень та участь VOCALOID у їх створенні.....	3
1.1. Особливості перекладу текстів вокальних творів.....	3
1.2. Написання пісень з використанням VOCALOID.....	7
1.3. VOCALOID як мистецьке явище.....	9
Розділ II. Перекладацькі аспекти японської музики VOCALOID.....	15
2.1. Специфіка текстів пісень для VOCALOID та її відтворення при перекладі.....	15
2.2. Японська музика VOCALOID в перекладацькому аспекті.....	27
Розділ III. Лексико-граматичний і перекладацький аналіз текстів пісень VOCALOID.....	33
ВИСНОВКИ.....	44
Список використаних джерел.....	45

ВСТУП

Робота присвячена дослідженню перекладу англійською мовою сучасних японських пісень, та головним її фокусом є безпосередньо пісні, створені з використанням програми синтезу вокалу VOCALOID, що була розроблена YAMAHA та поширена компанією Crypton Future Media.

Актуальність теми зумовлена популярністю програми та персонажів, що до неї прив'язані, за межами Японії, що, в свою чергу, залучає людей, мало знайомих з Японією, її культурою та мовою, до більш детального їх дослідження. Результатом зростаючої популярності є велика кількість перекладів японських пісень, в тому числі перекладачами-любителями.

Метою роботи є дослідження складності та особливостей перекладу оригінальних текстів пісень VOCALOID та впливу їх популярності на якість і кількість англійських перекладів.

Завданням є визначення методів перекладу пісень загалом; дослідження явища VOCALOID і причин його популярності; дослідження впливу цієї популярності на поширення текстів пісень та їх перекладів і проблеми такого широкого розповсюдження; практичне порівняння та аналіз перекладів і використаних у них методів.

Об'єктом дослідження стали тексти сучасних японських пісень, написаних з використанням VOCALOID та їх офіційні або фанатські англійські переклади. **Предметом** дослідження є специфіка та складності такого перекладу.

Методи, використані у роботі: 1) пошук і систематизація матеріалу, який став основою теоретичної частини; 2) описовий метод; 3) порівняльний метод для різних видів перекладу.

Новизна цієї роботи полягає в акценті на унікальних викликах та методах перекладу, які враховують сучасні технологічні інновації та культурні і соціальні особливості.

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел та літератури. Використано 49 джерел.

РОЗДІЛ I. ПЕРЕКЛАД ПІСЕНЬ ТА УЧАСТЬ VOCALOID У ЇХ СТВОРЕННІ

1.1. Особливості перекладу текстів вокальних творів

Пісню можна визначити як твір, призначений для вокального виконання, що складається з мелодії та тексту, і в якому обидва ці елементи адаптовані один до одного. Співоче виконання – важливий фактор, який треба брати до уваги при перекладі пісні. Пісня в нотному та/або текстовому записі в остаточній реалізації в будь-якому випадку вказує на співоче виконання [10, 376]. Саме тому, в ідеалі переклад пісні повинен передавати сенс тексту, лягати на мелодію, і співатись у фінальному результаті. Однак ця мета є важко досяжною через велику кількість нюансів, які треба брати до уваги при перекладі пісень. Простіше казати, що пісня вважається перекладеною, якщо вона є другою версією пісні-джерела, яка зберігає деякі важливі музичні, текстові та/або виконавчі аспекти оригіналу мовою перекладу [10, 376]. З одного боку, пісня вважається перекладеною вже тоді, коли сенс тексту з мови оригіналу переданий мовою перекладу, що, на перший погляд, робить переклад пісні не настільки відмінним від перекладу будь-якого іншого тексту, але лише враховуючи складники пісні як твору, можна створити доцільний і максимально близький до мови оригіналу переклад. Складники, або також критерії, які необхідно враховувати при перекладі пісень, представив дослідник Лоу (2005). Серед них ритм, рима, співучість, сенс та природність [15].

Ритм – незмінна частина будь-якої пісні. Деякі перекладачі вважають, що для збереження ритму музики найкраще дотримуватися оригінальної кількості складів, при цьому не так важлива кількість слів. Проте, якщо необхідно, допускається зменшення або збільшення кількості складів. Також варто враховувати, що рідна мова перекладача впливає на ритм перекладу, оскільки кількість складів в словах індивідуальна для кожної мови [36, 24]. Рима – це

явище, в якому схожі звуки мови повторюються в кінці рядка, але визначається вона тим, як слова звучать, а не пишуться [28]. Як і з ритмом, підбір слів для римування впливає на загальні відчуття від перекладу, і навіть змінює структуру тексту загалом.

Співучість – це зв'язок між текстом і мелодією, який сильно залежить від ритму [36, 21]. Завдяки їй слова лягають на музику. Для досягнення співучості у перекладі треба враховувати довжину кожного такту, кількість складів, риму та зміст [36, 20]. Не відповідна кількість складів у перекладі може порушити ритм музики. Часто в перекладі кількість складів збільшується або зменшується, коли перекладач намагається знайти найближчий еквівалент для оригіналу. Однак іноді слово, що найбільш підходить за сенсом, порушуватиме співучість при перекладі. Якщо фокусуватися виключно на співучості, при перекладі можна опустити слова, перефразувати фрагмент тексту, змінити порядок слів у репліці або висловити ідею іншими словами. Хоча в такому випадку новий текст більше відрізнятиметься від оригіналу, підлаштуватися під оригінальну мелодію може бути простіше [36, 21].

Сенс у перекладі пісні – це збереження початкової думки у тексті оригіналу [15]. При цьому, перекладач може дозволити собі вільності з використанням близьких за значенням синонімів, метафор та реплік, які зможуть якомога краще передати зміст оригінального тексту. Однак те, що треба брати до уваги, це розуміння закладеної у текст оригіналу думки не лише на поверхневому рівні, а також з урахуванням прихованих мотивів, образів та емоцій [36, 22]. Більше того, сенс може бути втрачений, якщо перекладач зосередиться на ритмі та вирішить пожертвувати початковою думкою, вкладеною у текст, що впливатиме на сприйняття перекладеного тексту.

При створенні перекладу пісню неможливо подовжити чи змінити структурно, тому важливо враховувати її обмеженість при спробах зробити текст зрозумілим та таким, який звучав би природно. В цьому контексті природність означає переклад, що буде легко засвоюватись носіями цільової мови, тому він повинен відповідати нормам культури, до якої належить мова

перекладу [36, 20]. В деяких випадках перекладач не може знайти в своїй мові аналог слову чи фразеологізму мови оригіналу, що змушує його шукати способи адаптувати чи навіть переробити фрагмент, що буде незрозумілий людині, незнайомій з культурою мови оригіналу. Текст пісні повинен звучати природно. Природність перекладу визначається культурою, мовними стандартами та реакцією реципієнта на переклад. Знання культурних особливостей оригіналу дозволяє перекладачеві передати певну неявну інформацію, як, наприклад, культурно зумовлені терміни [36, 23].

Кожен із цих критеріїв важливий для загального сприйняття перекладеного тексту пісні, хоч і доволі часто перекладачам доводиться жертвувати однією чи більше складовими заради того, щоб краще передати іншу. Таким чином вибір між точністю рими та збереженням сенсу стане важкою задачею. Наприклад, збереження ритму вимагатиме компромісів у зміні слів, що були би гарними аналогами при перекладі, або дотримання природності може призвести до зміни рими або структури тексту пісні. Важливо враховувати, що ці критерії – лише одна сторона, з якої дослідники дивляться на переклад пісень. Різні критерії можуть комбінуватися з різними стратегіями перекладу, в яких так само важливо враховувати кожен складову пісні та їх вплив на кінцевий переклад. Дослідник Францон (2008) пропонує кілька способів перекладу пісень, які використовуються залежно від контексту та мети перекладу [376].

Перший спосіб – відсутність перекладу, тобто презентація пісні виключно мовою оригіналу. Якщо говорити про вищезгадану пісню в контексті іншого, більшого твору, такого як, наприклад, фільм, то причиною відсутності перекладу може бути як проблема, що виникла при замовленні чи написанні пісні, як-от, нестача часу на переклад, чи, навпаки, доволі усвідомлений вибір. Причиною бувають припущення щодо нерелевантності тексту пісні до решти оповіді, або завада тексту пісні, яка грає фоном, діалогу, що відбувається у даний момент [10, 378]. Цей метод, у більшості своїй, бути застосовується до пісень у фільмах та серіалах, якщо пісня є частиною фонового звучання. Також

доволі поширеним цей метод можна вбачати у більш старих творах, де можливостей і часу для перекладу, на відміну від сучасності та останніх років, було не так багато.

Другий спосіб – переклад тексту пісні без урахування мелодії. Тобто, лише переказ сенсу мовою перекладу. Цей спосіб враховує те, що читач знає, що текст є частиною пісні та/або ознайомлений з оригіналом. Поширеним також цей метод є у субтитрах. Його фокусом завжди є сенс тексту, без передачі рими чи ритму мелодії пісні. Однак він не може виконувати свою функцію вдало, якщо читач/глядач не знає або не усвідомлює існування оригінальної пісні [10, 379]. Цей метод є найпоширенішим серед фанатських перекладів пісень, бо він є легкодоступним, і для роботи з ним необов'язково брати до уваги усі інші складові пісні, достатньо лише знайти текст оригіналу, і працювати з ним, як із будь-яким іншим перекладом.

Третій спосіб – зміна тексту пісні з метою підлаштувати його під музику. В цьому випадку, коли, на думку перекладача, мелодія є найважливішою складовою пісні, повністю переписаний текст мовою перекладу може містити лише одне слово, фразу, образ або драматичний елемент, взятий з оригіналу. Це найбільш “вільна” методика перекладу пісні, хоча і в лінгвістичному сенсі перекладу ним не вважається [10, 380].

Четвертий спосіб – адаптація тексту перекладу під мелодію оригіналу. Цей метод є одним з найпоширеніших у локалізаціях пісень. Він не змінює нічого у пісні кардинально, ні мелодії, ні змісту тексту, але підлаштовує переклад під оригінальне звучання. Щоб досягнути цього, перекладач може дозволити собі модифікувати текст перекладу шляхом перефразування, вилучення чи додавання чогось до змісту оригінального тексту [10, 386]. Для дубляжу, в якому ні візуальна доріжка, ні музика не можуть бути кардинально змінені, щоб підлаштуватись під інший текст, це є стандартним способом перекладу; також важливо брати до уваги те, що називають ліпсинком – узгодження рухів губ людини, яка розмовляє чи співає на екрані із тим, що вона каже.

Вибір методу перекладу залежить від способу та контексту презентації пісні, від кінцевої мети перекладу, від аудиторії та від уподобань самого перекладача. Тим не менш, усі ці способи призведуть до відносно різних результатів та до різних рівнів досягнення передачі того чи іншого критерію перекладу пісень, як-от сенс чи співучість.

1.2. Написання пісень з використанням VOCALOID

VOCALOID – це комп'ютерна програма-синтезатор голосу, розроблена компанією YAMAHA. Вперше вона була випущена у 2004 році в Японії, і відтоді YAMAHA випустила п'ять нових версій, найновіша з котрих датується 2022 роком.

VOCALOID працює за наступним принципом: жива людина записує серії фонетичних звуків, і з цих записів потім складається те, що називається “войсбанком”, або “голосовим банком”. Більшість VOCALOID`ів створені саме завдяки “постачальнику голосу”, який для запису співає ряд звуків або японською, або іншою мовою, і це стає основою для VOCALOID`а [26, 14]. Згідно з оригінальним веб-сайтом YAMAHA VOCALOID, основною особливістю програмного забезпечення є його здатність точно відтворювати спів відповідно до введених даних на комп'ютері. За допомогою маніпуляцій з вокалом можна створювати різноманітні стилі та вокальні партії, зберігаючи при цьому певний ступінь реалізму. VOCALOID базувався на аналізі людського голосу, а також частково на зразках людського вокалу. Додаткову виразність можна було додати до голосу, просто використовуючи вокальні ефекти для досягнення кращого результату [35]. Ключем до створення реалістичного (а не роботизованого) синтезованого співочого голосу є програмна архітектура, що складається з бази даних звукових семплів, модуля експресії для аналізу вхідної мелодії та модуля синтезу, який поєднує семпли і модулі експресії. База даних створена для того, щоб охопити всі аспекти людського голосу, включаючи різні рівні висоти, темпу, гучності, сили та вібрато. Моделювання звуку таким чином

робить акцент не на імітації механіки людського голосового тракту, а на аналізі звукових хвиль під час виконання [5, 4]. Однак, усі записані голоси в своєму первинному стані звучать доволі неприродно і набагато більше нагадують роботів, ніж голоси справжніх людей, але саме це стало найбільш відомою рисою пісень, створених за допомогою VOCALOID. Більшість продюсерів обирають дотримуватись саме такого, більш неприродного та механічного звучання, незважаючи на те, що сучасні версії програми дозволяють синтезувати та налаштовувати голос так, щоб його не можна було відрізнити від справжнього, людського.

За словами дослідника Загера (2012), у сучасному світі, в якому так розвинені технології, людині, яка хоче створювати музику, навіть не потрібно залишати будинок чи шукати студію для запису. Програми та інструменти є легкодоступними, тому записувати і створювати музичні композиції можна із дому, чим і займається переважна більшість сучасних продюсерів та музикантів. Наявних інструментів для цього більш ніж достатньо музиканту для того, щоб бути самодостатнім [38]. Це відноситься і до тих людей, які створюють оригінальні пісні за допомогою VOCALOID. Їх називають продюсерами. Цей термін також поширюється на тих, хто створює якісні кавери, пародії, спін-офи [22]. Доволі часто також можна помітити, що до імен та/або нікнеймів продюсерів приставляється латинський суфікс “-P”, що є скороченням від “Producer title”.

Сучасні музичні тенденції демонструють, що навіть музика, яка раніше могла здатися дивною чи занадто специфічною, може стати розповсюдженою і набрати популярність. Таким чином, навіть початківець може стати успішним, маючи більше свободи у своїй творчості без нав'язування обмежень. Зростання доступності програмного та апаратного забезпечення у сучасній музичній індустрії призводить до того, що продюсери та артисти можуть створювати та продавати музику без потреби підписання контрактів із лейблами звукозапису чи продюсерськими компаніями [26, 16].

Основне завдання VOCALOID як програми та концепції – надати музикантам і продюсерам можливість синтезувати вокал для своїх пісень. Це особливо корисно для тих, хто може написати текст і мелодію, але не хоче або не може співати самостійно чи не може знайти співака. Після одноразової покупки програми вони можуть створювати вокальні партії для своїх композицій.

Зараз технології стали основним способом, за допомогою якого споживачі знаходять контент, а веб-сайти для завантаження відео, як-от YouTube, стали найпоширенішими сервісами, за допомогою яких споживачі найчастіше знаходять нову музику [26, 18]. Саме тому, колаборації серед людей, що працюють з VOCALOID, є доволі поширеними. Однак, більшість з них включає в себе не стільки працю над музикальною композицією, як, наприклад, розподіл обов’язків на написання тексту пісні та налаштування (також відоме як tuning серед англomовної спільноти VOCALOID) голосового банку, а скоріше створення відео, що буде супроводжувати та доповнювати музикальну композицію, написану продюсером. За допомогою розміщення таких відео на сервісах завантаження відео продюсери мають можливість надати своїй роботі більшого розголосу і дати можливість кому завгодно в будь-який момент знайти її. Таким чином, колаборація є поширеною і розвиненою частиною спільноти VOCALOID, бо навіть із сучасним доступом до усіх ресурсів та інструментів, одна людина нечасто відповідальна і за повноцінну музикальну композицію, і за відео-ряд, що її супроводжує.

1.3. VOCALOID як мистецьке явище

Друга версія VOCALOID (V2), випущена у 2007 році, закріпила за собою термін “голос персонажа”, випустивши не просто войсбанки, а різних персонажів, яким належали голоси. Це стало основною маркетинговою стратегією Crypton Future Media (далі – Crypton), компанії, що випускає та продає програмне забезпечення для голосових синтезаторів, і доволі швидко

стало тим, що популяризувало VOCALOID. Метою цих голосів персонажів було не імітувати реалістичний вокал, як у випадку з голосовими банками V1, а створити настільки характерні голоси, щоб вони сприймалися як унікальні персонажі [6]. Із випуском V2, YAMAHA та Crypton націлились на аудиторію отаку, – термін, який використовують для фанатів аніме та манги, – щоб просувати створених персонажів. Хацуне Міку, безперечно, як найвідоміший персонаж VOCALOID, разом з іншими персонажами вокальної серії, значно посприяла популяризації VOCALOID. Вона допомогла зростанню музичної індустрії голосових синтезаторів завдяки взаємодії спільнот звукорежисерів та отаку-творців [26, 25].

Популярність VOCALOID значною мірою зумовлена його фанатами, які активно займаються просьюмеризмом. Ця концепція описує активну участь фанатів у створенні контенту на основі вже існуючих творів [3, 41]. VOCALOID ідеально вписується у просьюмеризм, адже фанати несуть відповідальність за все, що виробляють їх локальні знаменитості: це включає у себе музику, музикальні відео, анімації, фан-арти та багато чого іншого. Буквально, кожна робота, що розвивала любов людей до персонажів, що стали культовими так скоро, – це заслуга натхненного фаната, та по сумісництву композитора чи художника.

Починаючи з 2010 року, SEGA та Crypton почали організовувати живі концерти з участю Міку, де виступ її проекції в натуральну величину супроводжували живі музиканти, що грали на клавішних, барабанах, гітарі та бас-гітарі. Вони виконували пісні, створені фанатами [5, 3]. Anime Expo 2011, – американська аніме-конвенція, – стала концертним дебютом голографічної проекції Міку. Міку також відкривала 14 північноамериканських концертів у рамках туру Леді Гаги "ArtRave" 2014 року, що ще більше підвищило популярність музики VOCALOID на Заході [5, 4]. Хоча велику кількість людей, незнайомих з VOCALOID чи з Міку, дивує, як можна насолоджуватись виступом голограми та вболівати за відео з неіснуючим персонажем, те, що

об'єднує фанатів і те, за що вони насправді вболівають – це “спільнота незалежних творців пісень, історій, моди та анімації, які всі разом і є Міку” [23].

Одним із визначних прикладів поширення та популяризації VOCALOID є пісня "PoPiPo", створена фанатським продюсером Lamaze-P. Ця пісня стала однією з перших композицій Міку, яка здобула популярність на Nico Nico Douga – японському сервісі для завантаження відео. Разом із досить простим танцем з анімованого відео, ця пісня швидко стала відомою. Після початкового успіху на неї почали посилатися багато інших фанатських творів. Наприкінці 2012 року пошук "ПоПиПо" на сайті deviantArt, призначеному для розміщення арт-робіт, давав більше ніж 10000 результатів. Ці результати включали в себе малюнки різної складності, анімації у вигляді GIF-файлів, костюми, косплеї та навіть іграшки, що були натхнені піснею PoPiPo. Усе це сприяло об'єднанню фанатів та творців з усього інтернету [5, 14].

Особливу роль у популяризації VOCALOID на Заході відіграли ігри, що залучають віртуальних персонажів, які є обличчям для різноманіття голосів. Однією з найвідоміших і найвпливовіших серій ігор з VOCALOID є "Hatsune Miku: Project DIVA", розроблена компанією SEGA. Ця серія ігор вперше була випущена в Японії у 2009 році і швидко стала популярною серед фанатів. Після успішного запуску в Японії, ігри серії "Project DIVA" були локалізовані та випущені на західному ринку, починаючи з 2013 року [13]. Хоча гра є більш популярною в Японії, на момент 2018 року франшиза розійшлася тиражем 6 млн. копій у всьому світі [25]. Зараз гра з серії доступна на платформі для купівлі ігор Steam, що відкриває до неї легкий доступ фанатам з усього світу. Одним з основних факторів, що посприяв популярності гри, в тому числі і на Заході, є її жанр. Ритм-ігри, такі як "Project DIVA", надають гравцям можливість виконувати популярні композиції, в даному випадку, виключно ті, які були створені за допомогою VOCALOID. Простота ігрового процесу може втягнути будь-якого гравця, освіченого в жанрі, чи ні, приваблюючи популярною музикою та залученням у її програвання.

Це також є одною з причин ще більшої популярності мобільної гри Project SEKAI: Colorful Stage! feat. Hatsune Miku (プロジェクトセカイ カラフルステージ! feat.初音ミク), випущена у 2020 році в Японії, та в 2021 році на глобальному ринку. Ринок мобільних ігор є найбільшим ринком відео-ігор, що дорівнює великому обхвату аудиторії [18]. Таким чином, у 2023 році японська версія гри досягла відмітки у 10 млн. гравців, а вже через рік такої самої позначки досягла і глобальна версія, про що повідомив офіційний Твітер-акаунт гри [12]. Як і “Project DIVA”, “Colorful Stage” є ритм-грою, оптимізованою для мобільних пристроїв, що робить її доволі простою в освоєнні, а безкоштовний доступ може залучити велику кількість людей. Для багатьох гравців гра стала першим знайомством з VOCALOID, тому така велика популярність однозначно вплинула на розповсюдження феномену на захід. Гра привертає до себе як відомих японських продюсерів, так і надає розголосу англомовним, які також записують пісні виключно для гри.

Одним з прикладів розповсюдження музики, створеної за допомогою VOCALOID, є також Miku Expo. Це назва світових турів під організацією Crypton Future Media, в яких Хацуне Міку є головною співачкою. На виступах вона, та інші голографічні персонажі VOCALOID, спроектовані на скляні екрани, виконують пісні, створені безпосередньо користувачами VOCALOID. Такі тури почали проводитись у 2014, і проводяться щорічно [17].

Частим явищем є колаборації персонажів VOCALOID (найчастіше Хацуне Міку) з іншими популярними франшизами, формами медіа, брендами. Одним з найновіших прикладів можна назвати Project Voltage. Це колабораційний проєкт між Pokémon, що є широковідомою мультимільйонною франшизою в усьому світі, та Хацуне Міку, що стартував у вересні 2023 року. В рамках цього проєкту було випущено 18 пісень, більшість з яких зібрала більше 1 млн. переглядів на YouTube[27].

Якщо говорити лише про одну Міку, то з моменту її дебюту в 2007 році фанати завантажили на YouTube понад 170 000 відеороликів, створили понад 95

000 пісень і понад 500 000 ілюстрацій із її зображенням [32]. Близькість віртуальних айдолів до людей і в сенсі створення контенту фанатами, і в сенсі того, як ці персонажі нагадують людей, є найбільшою причиною популярності VOCALOID, і з часом фанати дуже прив'язалися до цих персонажів, які першочергово були уособленнями голосів.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі описаний ряд теоретично можливих способів та критеріїв перекладу пісень, а також складові музичних творів, кожному з яких перекладач повинен враховувати при перекладі. Виходити треба також з широкого спектру лінгвістичних, культурних та естетичних вимог, що впливає на складність та багатогранність процесу перекладу музичних творів. На практиці різні стратегії можуть комбінуватися, і в результаті усе буде залежати від самого перекладача, цілей, які він переслідує у перекладі, пріоритетів, які він розставляє, перекладаючи конкретну пісню, та наскільки чітко він слідує тим чи іншим правилам перекладу. Спосіб презентації пісні є важливим фактором при свідомому виборі методу перекладу музичного твору. Також підкреслена необхідність збереження автентичності та виразності оригінальних композицій, зокрема шляхом адаптації мовних та культурних особливостей для різних аудиторій.

Також в цьому розділі описана сутність програми VOCALOID як інструмента, спосіб і мета її використання, її завдання, як концепції. Також її вплив на незалежних музикальних продюсерів та продюсерів-любителів, як і вплив на незалежну музичну індустрію загалом, що сприяє її поширенню та вільному доступу до музики й її створення. Персонажі, створені для поширення VOCALOID, у своїй віртуальній формі виступають не лише як музикальний інструмент, але й як символ технологічних змін та інновацій у музичному світі. Їхнє використання відображає поступове перетворення музичного творчого

процесу під впливом сучасних технологій, що сприяє появі нових форм виразності та творчості, нових форм живих концертів, заохочення фанатських робіт у будь-якому прояві. Велика кількість колаборацій з відомими серіями та брендами та окремих форм медіа, присвячених VOCALOID, як-от ігри чи живі концерти, посприяли поширенню спільноти в усьому світі, роблячи таку музику доступною у кілька натискань для будь-кого. Такий відкритий доступ дає простір великій кількості робіт і ще більшій кількості фанатських перекладів, які можуть бути здійснені та викладені у мережу будь-ким.

РОЗДІЛ II. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АСПЕКТИ ЯПОНСЬКОЇ МУЗИКИ VOCALOID

2.1. Специфіка текстів пісень для VOCALOID та її відтворення при перекладі

Серед людей, мало знайомих з японською культурою, або серед тих, хто зовсім її не досліджує, доволі поширеним явищем є збентеження при читанні перекладу сучасних пісень. На різних форумах та сайтах, призначених для загальних питань, можна нерідко знайти людей, які збентежені відсутністю сенсу, наприклад, у піснях з аніме чи поп-піснях, що набирають популярність. У список таких пісень входять і пісні, створені за допомогою VOCALOID.

Їхні непорозуміння небезпідставні: ось уривок тексту однієї з пісень, створених за допомогою VOCALOID, авторства продюсера PinocchioP, "神っぽいな", та її офіційний переклад англійською мовою [48].

<p>神っぽいなそれ卑怯神っぽいな そ れ "My God" アイオンチュー ウオンチュー IQが下がっていく感じ 邪心っぽいなそれ畢竟邪心っぽいなそれ "My God" アイヘイチューヘイチュー害虫はど っち その髪型 その目 その口元 その香水その服そのメイク アレっぽいな それ 比況 アレっ ぽいな それ</p>	<p>That's God-ish, unfair, that's God- ish "My God" I want you, want you, it's like my IQ's going down That's evil-hearted, ultimately, that's evil-hearted "My God" I hate you, hate you, who's the pest now? That hair, those eyes, that mouth That perfume, those clothes, that</p>
--	--

	<p>makeup</p> <p>It's "That"-ish, compare it's "That"-ish</p>
--	---

В описі відео з піснею продюсер зазначає, що «"神" в цьому контексті – це сленг, який буквально означає "Бог" і використовується дуже невимушено, особливо в соціальних мережах і текстових повідомленнях, щоб описати щось або когось дивовижного і приголомшливого. Використання цього терміну в цій пісні не має жодного релігійного значення і не пов'язане з жодною релігією чи віруванням» [48]. Таким чином, пісня іронізує над банальністю сучасного відношення до речей, які люди бачать у мережі, та критикує ідеалізацію людей, стандартів та поведінки в Інтернеті, та усе це йде в контрасті із традиційним уявленням про Бога. При першому та навіть при повторному прослуховуванні та читанні тексту перекладу при відсутності знання про існування такого сленгу та способу його використання сенс пісні буде зовсім незрозумілим. В основі тексту оригіналу лежить відсилання на поняття, що існує у виключно японській сучасній культурі. Якщо не брати це до уваги, то ні оригінал, ні переклад не будуть виглядати логічними. Більш того, в пісні багато разів повторюється строчка “とう とうる とう とう とうる "風"”, де останній канджі в офіційному перекладі передано як “-ish”, чому немає аналогів, наприклад, в українській мові, і що в обох текстах значить “подібне (до чогось)”.

Можна навести також інший приклад, пісню, на яку був створений кавер за допомогою VOCALOID у рамках колаборації, авторства продюсера ZUN, "Bad Apple!!!", та англійський переклад, запропонований фанатською вікіпедією [4].

<p>夢見てる？ なにも見てない？</p> <p>語るも無駄な 自分の言葉</p> <p>悲しむなんて 疲れるだけよ</p>	<p>Am I living in a dream? I can't even see,</p> <p>it seems</p> <p>Even if I were to scream, the words come</p> <p>to mean nothing</p>
--	---

<p>何も感じず 過ごせばいいの</p>	<p>Say it's sad, and I ask, why? Mere exhaustion's my reply All my feelings, I deny, what may be may well go by</p>
<p>戸惑う言葉 与えられても 自分の心 ただ上の空</p> <p>もし私から 動くのならば すべて変えるのなら 黒にする</p>	<p>If the words I come to hear are confusing to the ear, Then my heart is so confined to pay all of them no mind And if coming out of me, any movement should you see, It means all color will change, and with black shall be exchanged</p>

Загалом можна судити про те, що лірична героїня розповідає про свій депресивний стан, але це доволі поверхнева інтерпретація оригінального тексту. Без додаткового аналізу оригінального тексту з нього важко зробити текст цільний, де рядки пов'язані один з одним напрямом. Слід також враховувати те, що наведений переклад націлений на співучість, де слова лягають на музику і ритм оригіналу. Наприклад, у більш розповсюдженішому дослівному перекладі пісні рядки “悲しむなんて 疲れるだけよ/何も感じず 過ごせばいいの” перекладені як “I'm just tired of being sad, I should go on without feeling anything”[2]. Це трохи відрізняється від попереднього перекладу, де героїня каже скоріш про те, що суму вона не відчуває через велику втому та відмовляється від своїх почуттів, в той час як другий переклад, більш вірний оригіналу, констатує факт, що вона втомлена від суму та більше не хоче нічого відчувати. Обидва переклади несуть в собі приблизно однаковий настрій, однак є доволі загальними та образними, що в поєднанні з рештою тексту пісні може призвести до того, що загальний сенс та тема пісні можуть бути втрачені. Рядки “もし私から 動くのならば/すべて変えるのなら 黒にする” у другому

варіанті перекладені як “If I move myself away, if I change everything, I’ll turn it black”, що доволі відкрито до інтерпретації, але при першому прослуховуванні чи читанні тексту перекладу лише з поверхневим аналізом може бути незрозумілим. Загалом, пісня повинна викликати у слухача почуття суму та важкості, посилаючись на кризу особистості та порожнечу, яку відчуває лірична героїня.

Деякі перекладачі вважають, що причиною загального незрозуміння іноземцями японських пісень, в тому числі наведених вище, є те, що багато японських пісень насправді не мають сенсу, бо з хаотичним використанням часток і підставленням тексту під ритм люди, які пишуть пісні, можуть використовувати частки, щоб написати речення, яке створює настрій і добре звучить музично, але, як побічний ефект, потенційно не матиме жодного реального сенсу [37].

Якщо повертатися до першого розділу і методів перекладу тексту пісень, то завдання перекладача в таких випадках – збереження думки, настрою, емоційної зарядженості та образів в тексті перекладу. Однак це неможливо без знання важливих контекстозалежних чи культурних деталей, як в пісні "神っぽいな", яка є сатирою на популярний в японському інтернеті сленг. Навіть в цьому випадку, використання в мові перекладу слів, які є близькими за значенням чи передають сенс дослівно, може бути недостатньо, якщо реципієнт незнайомий з мовою та/або культурою оригіналу, у тому числі сучасною.

Процес перекладу японських пісень треба розглядати з погляду міжкультурної комунікації. У випадку перекладу текстів, багатих на культурні відсилання та сленг, правильно передати оригінальний настрій та задум може бути дуже важко, якщо не неможливо. Крім того, частки, що вживаються для зв’язування рядків або їх різкого закінчення, можуть мати множинні значення залежно від контексту. Це призводить до того, що деякі рядки можуть звучати як "словесний салат", який важко зрозуміти без знання культурного та мовного контексту [37].

Крім того, у таких випадках, як з рядками “すべて変えるのなら 黒にする” чи “とう とうる とう とう とうる ”風”” перекладач повинен не лише знайти відповідні слова в мові перекладу, але й адаптувати текст таким чином, щоб він був зрозумілим та мав аналогічний вплив на слухачів з іншої культурної групи. Окрім пошуку відповідників це може включати, наприклад, надання додаткових пояснень у тексті чи нотатках.

На думку відомого музиканта Марті Фрідмана, який прожив велику частину життя в Японії, створюючи музику там, вийти за межі Японії з японськими текстами може бути дуже складно, бо, наприклад, в Америці на текст пісні звертається багато уваги. Він вважає, що навіть з перекладом мало хто може зрозуміти сенс та відчутти посил японських пісень, бо культура відрізняється так сильно. За його словами, якщо за межами Японії японська музика набирає популярності, то це через не через тексти пісень, бо вони мало що можуть значити, і люди скоріше насолоджуються звучанням. Він також дотримується думки, що заради того, щоб сенс перекладався для іноземних слухачів, при перекладі потрібно докласти додаткових зусиль. Фрідман вважає, що для людей за межами Японії існує непорозуміння того, про що створюють музику японці через різницю в культурі та поглядах на життя [11, 19].

Як музикальний продюсер, він також стверджує, японці дуже відкриті до нових та унікальних звуків. За його словами, “в Японії є велика жага до нових звуків і нової музики”, але вони також шукають такий зміст пісні, з яким вони можуть себе співвіднести, щось знайоме, що вони чули раніше, але при цьому звучить по-свіжому і по-новому, схоже на зміст пісень, до яких вони звикли, але інтерпретація при цьому абсолютно нова. На думку Фрідмана, японські музиканти захоплюються багатьма продюсерами поза Японією [11, 20].

Він дотримується думки, що з японською музикою навряд чи можна зробити щось таке, що зробить її більш доступною для решти світу та для іноземців. За його словами, єдині, хто можуть популяризувати цю музику, це люди, яким цікава японська культура та сучасний японський світ, і це люди, які

не вважають дивним те, що є таким для багатьох інших іноземців. Через порозуміння та інтерес до чужої культури можливо донести та передати її особливості решті світу, і таких людей достатньо, щоб поширити японську музику і посприяти її розповсюдженню [11, 23].

Якщо повертатися до складнощів перекладу, то в піснях VOCALOID доволі частим явищем також є англійська мова, яка доповнює текст. Дослідники продовжують спостерігати широке запозичення з англійської мови в японській лексиці, вплив на Японію американської популярної культури, спроби країни апелювати до "західної" аудиторії за допомогою поп-музики, манги, аніме та інших культурних продуктів. Однак також помітно, що серед носіїв японської мови все ще існує сильне почуття мовної самобутності, "унікальна позиція" [30, 2]. Дослідники спостерігають цю амбівалентність зокрема у сучасній японській популярній музиці. Нерідко можна знайти пісні, що є сумішшю японської та англійської мов [30, 3].

Як приклад можна навести фрагмент із пісні VOCALOID продюсера Umetora "CR 詠 ZY", яка написана для ритм-гри "Colorful Stage" для групи, що повинна представляти вуличну музику. Текст та фанатський переклад наведені з фанатської вікіпедії [7].

break away break away 細胞レベル i don't need 不本意現状憂いてる 姿 仕草 滑稽でしょう？	Break away, break away at the cellular level I don't need to grieve our current unwilling state That style and manner is ridiculous, right?
don't you think? don't you think?	
i'm so lazy 多分そう fine sound 並べてるだけの人	I'm so lazy, that's probably the case Just someone arranging a fine sound
trash, crash, toss away don't you think? don't you think?	

Іншим прикладом використання англійської може бути фрагмент пісні "エンヴィーベイビー" продюсера Kanaria, текст і фанатський переклад якої також представлені на фанатському онлайн-ресурсі [40].

<p>Hi. I wanna people save. all right?</p>	
<p>ジャマママ マ タイトロープは崩れる 壊される とんだレイディ ライトめがけて無様に 砕かれる</p>	<p>You're in m-my way The tightrope falls, broken by others What a lady, she's gonna jump towards the light and shatter humiliatingly</p>

Та інший фрагмент з тієї ж пісні:

<p>Hey, it's a amazing.</p>	
<p>アンレディ ディス ディス ラヴ ア ベイビー 愛の苑 迫りくる 引く手に まさに ディス ディス ラヴァ クレイジー 害の苑 人の芽は ライアイア</p>	<p>I'm ready for this this lover baby My garden of love is in danger from a drawing hand Truly, this this lover's crazy In the garden of harm, the bud of a human is a lie-ai-a</p>

В обох прикладах присутнє пряме перемикання на англійські слова та фрази латиницею, але також і інший тип англійської мови, який є фонологічно нестандартним: слова та вирази, написані катаканою. Якщо звернутись до гіпотези дослідника Штейна (2023), причина, з якої другий тип англійської часто використовується в японських піснях, це те, що сонорні звуки є більш співочими і "несуть мелодію" краще, ніж не сонорні, чи ті, які не закінчуються

на голосний [26]. Таким чином англійська мова, написана катаканою, краще підходить для співу та стає у ритм, ніж слова стандартної англійської. Це пов'язано з тим, що в японській мові переважають відкриті склади, що вимагає вставляти додаткові голосні в англійські запозичення із закритим складом [30, 5]. Це помітно у рядках “タイトロープは崩れる 壊される” чи “まさに デ ィ ス デ ィ ス ラ ヴ ァ ク レ イ ジ ー”. Отже, японські митці можуть надавати перевагу англійській-катакані, оскільки вона забезпечує більший потенціал для звучання та співучості. Це також підкреслює інтеграцію англійської мови у сучасну японську культуру, де запозичені слова, у даному випадку з англійської, часто використовуються для надання пісням сучасного, міжнародного звучання.

В обох наведених піснях також можна спостерігати, що англійська використовується для побудови певного ритму, якого не можна було би досягнути при використанні тих самих слів японською. Наприклад, якщо замінити рядок “i don't need 不本意現状憂いてる” на “不本意現状憂いてるは 必要ない”, то це кардинально змінить ритм, і вже не підлаштується під той, що був задуманий першочергово. Також можна помітити, що у “CR 詠 ZY” рядок “don't you think? don't you think?”, який повторюється кілька разів упродовж усієї пісні, необов'язково має зв'язок з попереднім куплетом чи фразою, а допомагає скоріш підтримати ритм та атмосферу пісні. Те ж можна сказати і про “Hey, it's a amazing”, який повторюється двічі за пісню, але логічно пов'язати його з попереднім текстом та навіть загальною темою пісні важко.

У дослідженні, процитованому Штейном (2023), зазначено, що “у сучасних японських піснях англійська мова використовується для створення певного образу пісні, наприклад, “сучасного”, “крутого” або “вишуканого”, використовуючи вставки символічно або показово в асоціації з американською та британською культурами” [30, 20]. Загалом, “CR 詠 ZY” дуже добре вписується в описаний образ, оскільки її загальна атмосфера і подача націлені на досягнення саме такого відчуття.

Оскільки англійська часто використовується в сучасних японських піснях, переклад може викликати певні проблеми. Якщо в оригіналі репліки англійською відрізані від загального сенсу чи зв'язку з попередніми рядками, як, наприклад “don't you think? don't you think?”, то при перекладі вони також не матимуть логічного зв'язку з рештою тексту. Загалом переклад на англійську, як у прикладі, полегшується у випадку із такими вставками, бо перекладач може не перекладати ці строчки взагалі, та у випадку зі вставкою слів не шукати еквівалентів, не обирати слова, що могли би підійти краще, бо текст оригіналу вже частково складається з англійської.

Однак іноді перекладачі обирають відмовитись від вставлених реплік, навіть якщо текстом перекладу є англійська. Прикладом може стати інша частина наведеного вище перекладу.

ひとまず さあ move move	But for now, let's move move
speak about 生き方 there's no	And speak about our way of
need	living [26]

У даному випадку у другому рядку фрагмент “there's no need” був прибраний перекладачем взагалі, і не був інтегрований у переклад. При цьому, в інших варіаціях перекладу цей фрагмент присутній [34]. Але в обох випадках перекладачі кардинально не змінюють порядок слів у рядку, у більшості залишаючись вірними оригіналу.

Іншим прикладом взаємодії зі вставками англійською у перекладі може бути незначна зміна репліки. Якщо спиратися на “エンヴェイバー”, то у варіанті перекладу, створеного для англомовного каверу, рядок “Hey, it's a amazing.” не перекладений, але вимовляється граматично правильно, “Hey, it's amazing.” [9] Якщо згадувати правильність написання, то найперша строчка тексту пісні в оригіналі, “Hi. I wanna people save”, також не є синтаксично вірною, і використовується більше для цікавого звучання пісні, не маючи зв'язку з рештою тексту. Незважаючи на це, у наданому варіанті перекладу

вона ніяк не змінена. З цієї пісні також можна навести за приклад рядок, не наведений у зразку.

必中 到来 ラブマニア

Here comes the love maniac who never
misses [40]

Варіант, використаний для каверу, перекладу, що покладений на мелодію – це “crazy’s bringin the lovin’ mania” [9]. Де “crazy” та “maniac” – це слова однакові за сенсом, однак два різних переклади по-різному інтерпретують “ラブマニア”.

У запропонованому перекладі “CR 詠 ZY” на англійську також присутній фрагмент, що майже непомітно, але змінює вставку в оригіналі.

tell me something for the new

Tell me something for the news,

偉大な期待の時代のバイブル

The bible for an era of great expectation

[7]

Перший рядок майже не змінений, за винятком заміни “new” на “news”, бо варіант оригіналу не є синтаксично коректним, а у перекладі вже є логічним. Також у другому наведеному рядку можна помітити англійську катакану, якої у цій конкретній пісні набагато менше, ніж виключно англійських вставок.

Повертаючись до першого розділу та збереження сенсу при перекладі, можна сказати, що за умови відсутності прямого зв’язку з іншим текстом англійських вставок, при перекладі на англійську важко створити логічний зв’язок. Тому найбільш очевидним рішенням залишається не змінювати репліки англійською чи “англійською катаканою”, а просто підлаштовувати їх до решти тексту. Загалом, якщо ці конкретні вставки та слова існують заради того, щоб надати пісні певного образу, більшої сучасності чи “крутості”, тобто загалом доповнити атмосферу, то в перекладі це завдання не повинно змінюватись. Однак, спираючись на перший розділ, також треба брати до уваги, як подібний переклад буде сприйматися носіями цільової мови, і як він може вплинути на природність та загальну зрозумілість пісні. Природність повинна означати переклад, що легко засвоюється реципієнтами. Це одна з причин, чому

у наведених прикладах при перекладі змінені доволі маленькі деталі, такі як “Hey, it’s amazing” та “Tell me something for the news”. Вони звучать природно для людини, яка розуміє англійську, і проблем з їх сприйняттям немає.

Якщо говорити про переклад “японської англійської” на інші мови, як, наприклад, на українську, то це потребує гарного знання не лише мови оригіналу (японської у даному випадку), але і англійської. Незважаючи на це, зазвичай використані вставки достатньо короткі та нескладні, щоб навіть перекладач-любитель міг розібратися. Однак специфічною ознакою такого перекладу є те, що перекладати і вставляти до купи треба усе, бо в плані сприйняття англійські вставки, наприклад, в українській мові будуть звучати неприродно.

Прикладом складнощі перекладу пісень VOCALOID може бути переклад на слух та розуміння роботизованої вимови. Це стосується і англійської мови та англійських вставок у піснях. Якщо мова “голосового банку”, що використовується для пісні, японська, то це більше ускладнить вимову і її розуміння. В оригінальній версії “CR 詠 ZY”, викладеній на YouTube, на відмітці часу 1:59 можна розчути початок рядка “tell me something for the new”, однак її кінець швидко стає доволі розмитим та зрозуміти, що співається без перевірки тексту пісні в описі відео дуже важко, якщо не неможливо [8]. Також, на відмітці часу 2:21 починається спів рядка “maybe nothing wrong nothing wrong”, але навіть при повторному прослуховуванні вона звучить скоріше як “nothing were”.

Натуральність співу войсбанку та схожість голосу із людським напряму залежить під продюсера, який зазвичай сам займається його налаштуванням. Саме тому існують пісні VOCALOID, в яких добре чутно роботизованість вимови, що є доволі поширеним явищем у спільноті. Але деякі японці також назвали перелік пісень, в яких вимова є більш наближеною до людської, і які легше зрозуміти людям, мало знайомим з VOCALOID чи їх вимовою, чи тим, кому не подобаються неприродні голоси. Серед названих пісень були “篝火の

ように” авторства yoshida; “僕がモンスターになった日” продюсера れるりり;
“あなたの夜が明けるまで” продюсера 傘村トータ та “はんどめいど”
продюсера 悠式茶屋 [47].

На англомовних сервісах, присвячених пошуку питань на будь-які питання від освічених в темі людей, можна також знайти тих, кому цікаво, як багато японці розуміють з пісень VOCALOID, не дивлячись у текст. Серед відповідей знайшлися іноземці, які вивчали японську достатньо, щоб розуміти її розмовну варіацію в більшості ситуацій, і для них проблем із розумінням текстів VOCALOID немає. Однак також у наведених відповідях кілька разів зазначалось, що сприйняття також залежить від навичок продюсера у налаштуванні (або тюнінгу, як його називають) голосу віртуального виконавця [14].

Також можна знайти багато японців на аналогічних японських інтернет-сервісах, які задаються питанням про розбірливість співу подібних пісень, та нерідко спантеличених їх текстом. Наприклад, один користувач пише про те, що навіть при прослуховуванні різних пісень VOCALOID різного авторства, він зовсім не може розібрати слова. Більшість користувачів у відповідь пишуть, що це є доволі поширеним явищем, особливо при перших прослуховуваннях, і що до звучання можна звикнути. Також у відповідях на це запитання кажуть, що текст повільних пісень розібрати простіше, і рекомендують слухати саме їх [42]. Серед пісень, написаних за допомогою VOCALOID, є багато швидких пісень, оскільки використання синтезу вокалу для таких цілей набагато простіше, ніж виконання швидкої пісні справжнім виконавцем. Найшвидша популярна пісня Хацуне Міку – це “初音ミクの消失” авторства cosMo@暴走P, в якій співається 7.5 символів в секунду, що, скоріш за все, фізично неможливо для живої людини [44]. Сприйняття тексту швидких пісень є важким навіть для носіїв мови. Можна також знайти повідомлення від інших користувачів, які скаржаться на те, що плутають слова пісень, які співаються VOCALOID, і навіть при тривалому прослуховуванні можуть зрозуміти не усе. Але знову ж

таки, як і у випадку з англомовним ресурсом, згадують якість тюнінгу у синтезаторі вокалу[43].

2.2. Японська музика VOCALOID в перекладацькому аспекті

Все більше людей, які раніше не були знайомі з японською культурою чи концепцією VOCALOID, зараз стикаються з сучасною японською музикою. Це показує, як швидко і легко ця музика розповсюджується. Завдяки доступу до онлайн-ресурсів та платформ для поширення відео, музики та будь-якої іншої творчості, вплив і поширення музики, яка раніше здавалася специфічною, чи просто могла бути не для всіх, тепер збільшується з кожним днем. Тепер все більше і більше нових людей знаходять музику, створену за допомогою VOCALOID випадково чи завдяки рекомендаціям інших.

Розширення аудиторії японської музики за межами Японії також пов'язане зі зростанням інтересу до вивчення японської мови та культури серед іноземців. Саме тому, перекладачам, які викладають переклад японських сучасних пісень у вільний доступ, завжди потрібно мати на увазі різноманітність знань та очікувань своєї аудиторії та ймовірність того, що переклад залишить очікувану аудиторію. Музика VOCALOID, яка часто містить експериментальні тексти, які буде наведено у третьому розділі, та інноваційні музичні форми, викликає труднощі, якщо оцінювати її в межах традиційного перекладу. Враховуючи, що багато подібних пісень написані для створення специфічного настрою та атмосфери, як у двох наведених прикладах, а не для передачі конкретного змісту, перекладачі можуть зосередитися на передачі емоційної сутності пісні. Це може вимагати використання поетичних засобів і творчого підходу до тексту, але призвести до втрати логічного зв'язку між рядками чи куплетами.

Створення якісних перекладів людьми, які добре розуміються на японській культурі, важливе в контексті поширення цієї культури, навіть якщо

це музика, яка може здатись дивною, чи текст, сенс якого треба донести доречно.

Крім того, співпраця між японськими та західними музикантами та продюсерами може сприяти кращому розумінню та адаптації музичних стилів. Така співпраця здатна створювати гібридні форми музики, які поєднують елементи різних культур і, таким чином, стають більш зрозумілими і прийнятними для ширшої аудиторії. Це також відкриває можливості для крос-культурних експериментів і інновацій у музиці.

Попри значні виклики, пов'язані з перекладом та адаптацією японської музики для іноземної аудиторії, існують способи подолання цих бар'єрів. Поглиблення культурного розуміння, інноваційні перекладацькі підходи та використання сучасних технологій можуть сприяти поширенню та прийняттю японської музики на міжнародному рівні.

Можна зазначити, що аудиторія по всьому світу зацікавлена у сучасних японських продуктах. Наприклад, японські ігри є дуже популярними і на Заході, а в західних іграх дехто навіть встановлює японську мову озвучування замість рідної. Сервіс Steam, згаданий раніше, надає можливість завантажити японську мову у деякі західні ігри, наприклад, *Life is Strange*. Китайські видавці мобільних ігор також роблять ігри японською мовою, щоб продавати їх на захід. При цьому деякі з них навіть не мають японської версії: лише китайська та англійська, а аудіо – лише японською. Також можна згадати про велику кількість творів, що імітують японські оригінали: Америкманга, манхва (корейська та китайська манга), американські мультфільми в стилі аніме, європейські журнали манги (наприклад, в Україні *MJU manga*) тощо [31, 190].

Дослідник Рейлі (2016), порівнюючи переклади різних японських творів, коментує їх поширеність загалом та відношення до перекладів фанатами. За його дослідженнями, у запропонованому фанатами для фанатів перекладі відчувається відданість оригінальному твору, і багато зусиль докладено до того, щоб якомога точніше зберегти оригінальний зміст. Рейлі зазначає, що можливо вийти за рамки цього завдяки досвіду роботи з офіційною локалізацією, і

приводить у приклад перекладача, котрий завдяки такому досвіду може змінювати текст рівно настільки, щоб він відчувався природно, не стаючи при цьому надто вимушеним [24, 28].

Рейлі коментує роботу “фанатських локалізаторів”: вони активно намагаються представити споживачу зображення продукту, найближче до його "справжнього значення", тобто дію, що відповідає робочому визначенню перекладу. Для концепції, яка здається досить простою на перший погляд, ця "фанатська локалізація" вражає тим, як вона поєднує в собі бажання відшліфувати локалізацію, залишаючись відданою тексту оригіналу [24, 28].

За дослідженням, проведеним Рейлі, нові типи популярних японських перекладів формуються завдяки розмиванням меж між споживачами та творцями, а також ідеалів перекладу та локалізації. Перемішування досвіду споживача, творця, перекладу та локалізації призводить до чистого, впорядкованого та високоякісного продукту, що свідчить про те, що існує безмежна кількість способів розмити різні кордони та досягти нових захоплюючих результатів у популярному японському перекладі та локалізації [24, 29].

Цей факт, як і факт популярності фанатського перекладу, може підтвердити фанатська вікіпедія по піснях VOCALOID, де існує окрема велика сторінка, присвячена перекладачам-любителям і поширеним помилкам у перекладі. Це посібник, створений фанатом-японцем для таких само фанатів пісень, написаних з участю VOCALOID. На цій сторінці наводяться речі, які необхідно враховувати при перекладі японської, наскільки добре треба знати мову, що є складним у вивченні японської для західної людини, і яку відповідальність на себе бере перекладач, що викладає свою роботу у вільний доступ. Користувач з нікнеймом Damesukekun, який написав цей посібник, також згадує недопустимість машинного перекладу для такої тонкої праці, як переклад пісень, та шкоду, яку несе неправильний переклад у цілому. Неправильні переклади руйнують оригінальну роботу шляхом поширення місінтерпретацій та непорозумінь серед іноземних фанатів. Він зазначає, що

переклад вже перекладеного тексту (наприклад, на англійську) також, скоріш за все, буде сумнівної якості, та перелічує низку частих помилок у перекладі [29].

Однак найбільш важливою деталлю на цій сторінці є перелік рекомендованих та нерекomenдованих авторів перекладів. Damesukekun базує свою оцінку на граматичній, синтаксичній правильності перекладу, знанні японської та наявності досвіду роботи з японською, уважності при перекладі, використанні машинного перекладу, та серйозності зроблених помилок. Загалом Damesukekun наводить близько 64 осіб, чий переклади є якісними, близько 110 людей, які іноді роблять помилки, але чий переклади загалом є прийнятними, та більше 200 імен, чий переклади є недоброякісними та нерекomenдованими. Автор статті також наводить приклад пісні, нерекomenдований переклад якої є набагато більш поширеним, ніж правильний, рекомендований [29].

Це свідчить про те, що вільний доступ до Інтернету сприяє поширенню перекладів різної якості, часто створених фанатами, які не завжди мають достатній рівень знань та навичок для виконання цієї роботи. Легкість, з якою можна знайти переклади, поєднується з ризиком натрапити на неточні або помилкові версії, що підкреслює важливість критичного підходу до оцінки цих перекладів. Феномен фанатських перекладів відображає широку залученість спільноти у процес локалізації та адаптації контенту, водночас висвітлюючи проблеми, пов'язані з якістю та достовірністю перекладу.

Слід зазначити, що серед продюсерів, що пишуть пісні за допомогою VOCALOID, зустрічаються і переклади, які можна назвати офіційними. Зазвичай це все ще фанатські переклади, які схвалені продюсерами, та які використовуються в якості субтитрів на публікації пісні в YouTube. Офіційними перекладами також вважаються переклади від самих продюсерів, якщо вони знають англійську (на яку зазвичай робиться переклад) достатньо добре. Офіційні переклади також розповсюджуються на назви пісень, навіть якщо решта пісні не перекладена. Прикладом такого є глобальна версія “Colorful Stage”, в якій локалізація назв пісень обирається самим продюсером,

що писав пісню на замовлення гри, і може відрізнитися від японської версії, навіть кардинально. Наприклад, "ロウワー" продюсера pulut в англійській версії гри перекладена як "Lower one's eyes"; "I なんです" авторства rerulili використовує назву "I am you", що є протилежним до сенсу, закладеному в назві оригіналу; "てらてら" продюсера 和田たけあき перекладена як "SHOW OFF" не лише у грі, але і на інших стрімінгових сервісах.

Важливо звернути увагу на те, що навіть офіційні чи схвалені переклади бувають неякісними. Як приклад можна навести сторінку пісні "メズマライザ" продюсера Satsuki на фанатській вікіпедії, де опубліковані текст оригіналу та офіційний переклад, але де також зазначено, що було здійснено вичитування перекладу та його коректуру [45]. Це може бути пов'язано з тим, що в таких випадках автори оригіналу не володіють мовою перекладу достатньо добре.

Про поширеність перекладу серед фанатів свідчить також швидкість, з якою він виходить. Офіційне відео для пісні "私は雨" авторства inabakumori, що була написана на замовлення у "Colorful Stage", було опубліковано 18 квітня 2024 року о 15:00 (GMT+3)[49]. Відео з фанатським перекладом, оброблене і змонтоване, було опубліковано в той же день, приблизно о 22:00 (GMT+3) [1].

Висновки до розділу 2

Музика, створена за допомогою VOCALOID є достатньо популярною, а існування та концепція самої програми заохочує до вільного створення пісень будь-ким, що призводить до написання пісень, текст яких є близьким багатьом людям, або пісень, текст яких був би незручним для живих виконавців. Результатом широкої розповсюженості феномену також є велика кількість текстів, частина з яких може бути незрозумілою навіть носіям мови. Як щодо перекладу, то зазначений результат теж впливає на його якість та зрозумілість для реципієнта. На зрозумілість перекладу впливають також розуміння сучасної

японської культури, вміння інтерпретувати та вплести у вторинний текст вставки англійською, та досконала практика і знання мови загалом. Однією зі складностей розуміння тексту оригіналу також є його звучання: роботичні голоси розібрати важко навіть японцям, які також неправильно інтерпретують текст оригіналу, а вимова японського голосового банку не може підлаштуватися під коректну вимову іншої мови.

У другому розділі також зазначено, що дуже розповсюдженими є фанатські переклади, але вільний доступ до них несе за собою ризики. Помилкові переклади можуть впливати на сприйняття творів іноземною аудиторією, викликати непорозуміння та втрату оригінального значення. Важливо також відзначити, що існують спроби самоорганізації серед спільноти фанатів, спрямовані на підвищення стандартів якості перекладу.

РОЗДІЛ ІІІ. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИЙ І ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ ПІСЕНЬ VOCALOID

Для порівняння методів і особливостей перекладу ми наведемо кілька популярних пісень, що написані з використанням VOCALOID. Перша з них – "ロウワー" авторства nulut, за офіційним англійським перекладом "Lower one's eyes". Через відеоряд до пісні і спостереження щодо її сенсу найбільш поширеним її трактуванням є відсилання на зраду Ісуса Христа Іудою. І в той час, поки дослівний переклад є найбільш вірним оригінальному тексту, який є доволі прямолінійним і не містить у собі прямих згадок біблейських тем, англійський кавер авторства Trickle, написаний для співучості, доволі сильно змінює оригінальний текст, роблячи фокусом не його, а релігійний мотив, закладений автором.

Нижче наведений фрагмент з першого куплету пісні. Тут і надалі (1) – це більш розповсюджений дослівний переклад, а (2) – текст англійського каверу Trickle.

“そう簡単な祈りだった 端から

(1) It was a simple prayer from the start, after all

(2) Thy kingdom come, thy will be done to me, betrayer

段々と消える感嘆

(1) Admiration gradually disappearing now

(2) Throw your stones and stab me with your hateful stares

今から緞帳が上がるから

(1) As the curtain's raising up

(2) Curtain call, the final act, so say your prayers

静かな会場を後にさよなら

(1) We'll leave this quiet meeting place and bid farewell.

(2) So long to you beloved traitor" [46][16]

Можна помітити, що другий варіант доволі сильно відрізняється як від першого, так і від оригіналу. Хоча у ньому збігаються кілька ключових моментів, такі як завеса, що підіймається у третьому рядку, молитви, які в оригінальному тексті згадані у першому рядку, а в другому варіанті перекладу з'являються лише як частина третього, та тема прощання. Можна помітити, що в оригіналі та першому перекладі не згадується нічого про зраду, однак переклад Trickle сильно акцентує на ній увагу, використовуючи слова “betraye” та “traitor”.

Наступний рядок продовжує релігійну тематику:

“言いかけていた事が一つ消えてまた増えて

(1) Things I was about to say disappeared one after another

(2) A Last Supper with nothing to say / All of the words have fallen onto my plate”

Англійський кавер тут посилається на Таємну вечерю, останню трапезу, що Ісус розділив із апостолами, та використовує більш творчий підхід до передачі сенсу оригіналу, що помітно впродовж усього перекладу.

“ここに居てくれるなら 離さずいられたら

(1) If you will stay here with me, if I could just keep you from leaving

(2) If only I could stop you leaving / If I could hold you right here with me,
まだ誰も知らない感覚で救われていく

(1) You could still be saved by this feeling no one else knows

(2) You could wash away my secret sins / Save me from the hate I hide within”

У той час як перша строчка майже в точності вірна оригіналу, у другій слід звернути увагу і на те, що перспектива ліричної героїні у другому варіанті перекладу відрізняється від перспективи у першому. Дослівний переклад говорить про те, що людина, до якої звертається героїня, ще може бути врятована, у той час як варіант каверу просить про спасіння у цієї людини. Другий переклад також згадує гріхи та ненависть, про які нічого не написано в оригінальному тексті, продовжуючи біблійну тему зради.

Фрагмент з другого куплету та його посилання на Ісуса є доволі очевидним:

“平穩とは消耗を以て代わりに成す

(1) Tranquility is exchanged for attrition

(2) Peace can dirty like water into wine”

Зміну чогось чистого (миру) на виснаження порівняно із забрудненням та перетворенням води на вино, що не дуже відрізняється від дослівного перекладу.

“まだ誰も知らない感覚で僕の生きているすべてを確かめて

(1) I'll make sure this feeling no one else knows—everything I live for—

(2) I'll make sure that all my secret sins- Everything my heart has hid, All the feelings deep within; Beating in my heart's the

正しくして

(1) is right.

(2) Truth, Amen.”

Перший рядок у другому варіанті перекладу, орієнтованому на співучість, є доволі довгою, але тільки так вона стає під оригінальний ритм. Цей варіант також завершує пісню словом “Амінь”, продовжуючи релігійну тематику до самого кінця, незважаючи на те що, знову таки, в оригінальному тексті подібні відсилання відсутні.

Якщо аналізувати ці переклади, звертаючись до першого розділу, то можна сказати, що перший варіант перекладу, який є найбільш поширеним, дотримується у першу чергу збереження сенсу тексту оригіналу. Він не розрахований на накладання цих слів на музику та повністю ігнорує співучість, ритм чи риму. Він перекладає пісню як звичайний текст, не враховуючи існування мелодії. замість того перекладаючи пісню як будь-який інший текст, без урахування існування мелодії. Цей метод є зручним та поширеним вибором для субтитрів, та скоріш за все виконує свою функцію вдало, бо глядач/читач знає про існування оригінальної пісні, і звертатиметься до перекладу сам, або

побачить його в якості субтитрів. Загалом, перший переклад не вносить якихось змін до тексту оригіналу, а лише дотримується цілі передати сенс якомога ясніше.

У випадку з другим варіантом перекладу повністю дотриманий оригінальний ритм та створена рима, як для каверу, англомовного варіанту пісні, співучості приділена найбільша увага, та текст звучить природно для носіїв мови перекладу, акцентуючи при цьому увагу на темі, яка не була закладена напряму в тексті оригіналу. Це, в свою чергу, призводить до того, що втрачається прямий сенс написаного, і в багатьох місцях текст змінено, іноді доволі сильно, наприклад як у наступних рядках:

“そう簡単な祈りだった 端から

Thy kingdom come, thy will be done to me, betrayer

段々と消える感嘆

Throw your stones and stab me with your hateful stares”

Можна зробити висновок, що в даному випадку було використано метод зміни тексту з подальшим його підлаштуванням під музику. Хоча в деяких місцях, наприклад, у приспіві, переклад є майже прямим, лише зі змінами достатніми, щоб підлаштувати його під музику, загалом текст, створений Trickle для англійського каверу є у більшості своїй оригінальним. Причиною тому може бути акцент на релігійній тематиці, прихованій в тексті та відео оригіналу.

Іншим прикладом перекладу пісень, створених з використанням VOCALOID, та можливих складностей процесу є " ヴィラン " продюсера Teniwoha. Ліричний герой у ній співає про несправедливість і неприйняття світом та суспільством через його нестандартну гендерну приналежність та/або сексуальну орієнтацію. У пісні існує офіційний переклад, зроблений самим продюсером, однак його версія на фанатській вікіпедії трохи відредагована іншим перекладачем. Англійська ж версія, орієнтована на співучість, опублікована на YouTube користувачем DEMONDICE.

У наступних фрагментах (1) – це офіційний переклад, і (2) – це переклад для каверу.

“突然変異(ミュータント)じゃない ただの僕さ

(1) It's not a mutation; it's just the way I am.

(2) I'm not a freak of nature / It's just the way that I've matured

XとかYとか

(1) Whether that's X or Y

(2) Guessing is it “X” or maybe “Y”?

べき論者様は善悪多頭飼い

(1) Stubborn people hoard many goods and evils

(2) They say tenacious people all have good and evil sides

僕が君を"侵害"するって言いふらしてる

(1) They're spreading the word that I've "infringed" upon you.

(2) So they try to convince you I'm here to offend and step all over your pride”

[39][33]

Примітною деталлю є 突然変異 у першому рядку, що читається як とつぜんへんい, однак у пісні співається, як буквальний переклад на англійську – ミュータント. Також, за приміткою перекладача, べき論者 у третій строчці означає людей, які відстоюють або наполягають на виконанні зобов'язань чи реалізації ідеалів як на чомусь необхідному. За думкою перекладача, йдеться про людей, які кажуть ліричному герою, що він «повинен робити», незалежно від того, що він думає або що він відчуває з цього приводу. У перекладах це реалізовано словами “Stubborn” та “tenacious”, що добре скорочує описаний сенс до одного слова.

“違う服着て君の前では男子のフリする

(1) I wear different clothes and pretend to be a boy in front of you

(2) Believe at your expense in my changing fashion sense / All because I'm

“masquerading” as a...

拝啓 Dr.Duran Duran

(1) Dear Dr. Duran Duran

(2) Gents and Ladies, Duran Duran”

У другому варіанті перекладу ліричний герой не підводить до перевдягання одразу чи навіть напряду, замість цього перетворюючи “拝啓” у наступній строчці, що перекладається як “Шановний”, на альтернативне “Gents and Ladies”, де “Gents” і є доповненням до перекладу “男子のフリする”.

“蛇蝎ライフ

(1) My hated life

(2) Hate it, but life

拳句の糜爛

(1) Eventually becomes inflamed

(2) Has me gonna watch it all / Burn down”

В останньому рядку “糜爛” читається як びらん, що звучить так само, як і назва та тема пісні, та без офіційного тексту перед очима може бути почуте та перекладене неправильно. Хоча це також може бути перекладено як “ерозія” чи “загнивання”, обидва переклади зупиняються на варіанті з горінням.

“逸脱の性さがをまたひた隠す

(1) I cover up my deviant nature again

(2) Keepin’ the true nature all a secret- which one could I be?

雄蕊と雄蕊じゃ立ち行かないの？

(1) A stamen and stamen won't get anywhere?

(2) Every path leads to endless stamens / But how do I guarantee?

ねえ知ってんのか乱歩という作家のことを Import you

(1) Hey, you know a writer named Ranpo? Import you

(2) You know the author Ranpo? Only kidding, of course you do. I was offering you an important clue, imploring and further importing you”

У першій строчці, у варіанті перекладу DEMONDICE співається наведений фрагмент, однак у опублікованій текстовій версії перекладу вона дещо відрізняється: “Keepin’ the true nature all a secret- what sex could I be?”, що

є вірним у відношенні до загальної теми пісні, однак не є буквальним перекладом рядка. Також подальше відсилання до гомосексуальних відносин, яке закінчується згадкою відомого письменника Едогави Рампо, також не є випадковим, оскільки його роман “孤島の鬼” став основою спекуляцій щодо його сексуальної орієнтації [21]. Також варте уваги те, що другий переклад в останній строчці не дотримується оригінального ритму, замість цього прискорюючи його.

“僕のハート 1 LDK 嫉妬くらいはさせてよ

(1) My heart's an 1LDK apartment, let me be jealous at the very least

(2) 1LDK inside this still adolescent heart / Let me dance in pure jealousy”

Цей фрагмент пісні легко може стати незрозумілим будь-якому іноземцю, оскільки 1LDK – це тип квартири в Японії, а конкретно квартири з 1 спальнею, вітальнею, їдальнею та кухнею. Можливо, цю метафору автор використовує, щоб сказати, що в його серці багато порожнього місця, оскільки порівняно з такими типами японських апартаментів, як 1R чи 1K (які є маленькими студіями), в 1LDK достатньо простору для комфортного проживання. Жодний із наведених перекладів не відмовився від оригінального 1LDK, що може бути як незрозумілим концептом, так і незрозумілою метафорою для носіїв мови перекладу.

“残酷な町ほど綺麗な虹が立つ

(1) The more cruel a town, the more beautiful its rainbow

(2) Cuz right above this callous, fucked-up town a lovely rainbow finally
shines

猥雑広告に踊るポップ体の愛

(1) Dancing on obscene ads, it's a pop font love”

(2) Dancing around and between all the ads and obscenity, in pop-font stands
the word “ai””

Автор дослівного перекладу дотримується буквального значення, а варіант каверу не перекладає слово 愛, певно заради дотримання оригінального

ритму і співучості. Скоріш за все, більшість слухачів пісні зрозуміють, що мова про “ай” як “кохання”, але кількома секундами пізніше в самій пісні можна почути, як DEMONDICE поза текстом пісні каже “that means love, by the way”.

Наведена пісня загалом є прикладом проблем як із перекладом метафор, культурних відсилань, як на класичну японську літературу, так і на сучасні загальні для японця знання, невідомі іноземцю, так і із збереженням оригінального змісту при адаптації його для іншомовної аудиторії. Перший переклад якомога більше вірний оригіналу, але не користується можливістю пояснювати речі, які можуть бути зрозумілими лише японському слухачу, хоча цей переклад краще усього підходить для формату субтитрів, де це можливо. DEMONDICE ж у своєму перекладі користується методом адаптації тексту до мелодії оригіналу, перефразовуючи або не сильно змінюючи його в деяких місцях, але загалом зберігаючи закладений сенс у комбінації зі співучістю, також підсилюючи бунтівну атмосферу пісні. Вартий уваги також і той факт, що можливість вільної публікації пісень без зв'язку з лейблами звукозапису чи продюсерами надає більшу свободу слова та самовираження, яка не обмежується нічим. Разом з тим, використання синтезу вокалу в такому випадку дозволяє не пов'язувати пісню зі співаком чи людиною, що написала пісню, напряду, бо співака насправді не існує. Це може допомогти захистити особистість продюсера при написанні пісень про чутливі теми. Можливо саме тому серед пісень VOCALOID є багато прикладів на схожу тематику.

Один з них – це "ノンブレス・オブリージュ" або “Non-Breath Oblige” продюсера PinocchioP. Назва пісні є грою слів із Noblesse oblige або Шляхетність зобов'язує — французького виразу, який означає, що благородне походження накладає на людину обов'язок виконувати соціальні обов'язки [19]. Це співвідноситься із загальною тематикою пісні, в якій ліричний герой вимушений затримувати дихання (звідси і Non-Breath), щоб вписуватись у соціальні рамки. У пісні є офіційний переклад, на цей раз не відкоректований, та лише один англійський кавер, який набув розголосу. Причина полягає в тому, що найбільша складність цієї пісні і її перекладу

полягає не стільки у тексті, скільки у виконанні. Ця пісня є дуже швидкою загалом, але її приспів – це повторення однієї і тієї ж репліки без можливості зробити вдих протягом 10 секунд, а в кінці пісні ця тривалість сягає майже пів хвилини. Швидкість не є проблемою для синтезатору голосу, як і потреба переводити дихання, але виконання подібного каверу потребуватиме не лише адаптації тексту до мелодії, але і професіоналізму співака.

Тут і далі (1) – офіційний переклад, (2) – англійський кавер Trickle.

“自己中の光線銃 乱射する 強者のナンセンス

(1) A self-centered ray gun, firing wildly the nonsense of the strong

(2) With selfishness, let's aim this sick bitterness and shoot its loud nonsense

オートクチュールで作る 殺しのライセンス

(1) An haute couture license to kill

(2) At scapegoats bred just for this hatefulness- haute couture licenses

分断を生んじやった椅子取りゲーム

(1) A game of musical chairs that created division

(2) They'll single you out, cut you down like it's a game, an

無痛分娩で授かるベイブ

(1) A baby that is given birth by epidural labor

(2) Innocent life is a target all the same,

壮大な内輪ノリを歴史と呼ぶ

(1) We're calling a grandiose in-joke "history"

(2) To them it's all a joke if it's not their pain / You're nothing more than a thing to blame” [41][20]

Можна помітити, що переклад Trickle не є прямим перекладом, а скоріше новим текстом. Він зберігає атмосферу та настрій оригіналу, при цьому змінюючи текст в деяких місцях. Також перші три рядка у перекладі на кавер закінчуються тими самими словами, що і в оригіналі, де вони є вставками “англійської катакани”.

Наступні рядки передують приспіву:

“生きたいが死ねと言われ

(1) I want to live but I'm told to die

(2) I Wanna live, but I'm better off dead

死にたいが生きろと言われ

(1) I want to die but I'm told to live

(2) Wanna quit, but you said live instead”

Незважаючи на те, що для ритму у перекладі слово “die” підійшло би в такому випадку так само як і “quit”, Trickle обирає не зовсім буквальний переклад, можливо заради більшої артистичності.

“さんはい 「この世には息もできない人が沢山いるんですよ」

(1) One, two “There are many people in this world who can't even breathe”

(2) One, two, "We are the lives suffocated by hatefulness and lies made to point the knife””

Другий переклад відступає від буквального на користь створення та поглиблення зрозумілої атмосфери для носіїв мови перекладу.

“息が詰まる息が詰まる息が詰まる息が詰まる

(1) I can't breathe, I can't breathe, I can't breathe, I can't breathe

(2) -Suffocating I'm Suffocating I'm Suffocating

息を止める息を止める息を止める息を止める

(1) I hold my breath, I hold my breath, I hold my breath, I hold my breath

(2) I'm holding in my breath...”

Цей фрагмент є найскладнішим у пісні в плані виконання, через що переклад Trickle є єдиним англомовним поширеним кавером. Щоб спростити собі роботу, переклад повинен окрім того що добре ставати на ритм, але і легко вимовлятися.

Висновки до розділу 3

У наведеному розділі можна спостерігати, що пісні, які написані з використанням VOCALOID, часто несуть за собою складності для перекладача.

Найголовніша із них – донесення сенсу до носія мови перекладу разом із мелодією, що може бути нелегкою задачею через низку причин. Серед них відсилання на соціальні та історичні японські норми та події та створення і підлаштування перекладу із тексту, який першочергово не створений для людського виконавця, як у випадку із "ノンブレス・オブリージュ".

Для вирішення цих проблем перекладачі, які роблять переклад для переспіву, можуть змінювати текст у доволі великих обсягах. Їх головною метою залишається донести скоріше атмосферу і більш глибинний посил пісні, аніж буквальний сенс, через що переклад стає для них у першу чергу творчою роботою. У випадку ж із офіційними (і часто при цьому дослівними) перекладами, речі, які можуть бути неясними для іноземця, як у пісні "ヴァイラン", можна пояснити окремо, якщо цей переклад викладається на платформі для фанатів.

ВИСНОВКИ

Переклад музичних творів, у тому числі написаних з використанням VOCALOID, – дуже комплексний і багаторівневий процес, який повинен враховувати багато аспектів, і зазвичай усе залежить від цілей перекладача та його цільової аудиторії. Перший розділ, частково присвячений теорії перекладу пісень, розглядає різноманітні аспекти цього процесу, враховуючи лінгвістичні, культурні та естетичні вимоги. Важливо враховувати специфіку текстів та контекст, в якому вони використовуються, для збереження автентичності та виразності оригінальних композицій. Підходи до перекладу можуть бути різноманітними та залежать від перекладача, його цілей та пріоритетів.

Також описано сутність та вплив на міжкультурний обмін програми VOCALOID як інструмента для створення музики. Її популярність робить музику доступнішою та полегшує її розповсюдження, а також сприяє творчості серед широкого кола фанатів, яке зібрали за роки навколо себе персонажі VOCALOID. Особливу увагу приділено впливу VOCALOID на музичну індустрію та технологічні зміни в музичному творчому процесі. Важливо зазначити, що доступністю фанатські переклади завдячують поширеності феномену. Однак така популярність несе певні ризики для сприйняття творів іноземною аудиторією, і важливо підвищувати стандарти якості перекладу.

У роботі також порівняно специфічні складності перекладу пісень, створених з використанням VOCALOID, такі як важкість звучання та відсилання, зрозумілі лише японцям у тексті оригіналу. Перекладачам доводиться змінювати текст у значній мірі, щоб донести сутність пісні, її атмосферу. Важливо зазначити, що як у фанатських, так і в офіційних перекладах, ключовою метою є не просто передача буквального сенсу, але й створення творчого та зрозумілого перекладу для аудиторії.

Список використаних джерел

1. [FULL VER] 私は雨/WATASHI WA AME (I Am Rain) Nightcord At 25:00 Feat. Kagamine Len [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=xebXskAbES4> (дата звернення: 27.05.2024 р.)
2. Alstroemeria Records - Bad Apple!! ft. nomico (English Translation) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://genius.com/Genius-english-translations-alstroemeria-records-bad-apple-ft-nomico-english-translation-lyrics> (дата звернення: 18.05.2024 р.)
3. Anderson N. Hatsune Miku, Virtual Idols, and Transforming the Popular Music Experience [Електронний ресурс] / Natasha Anderson // MUSIC OLOGY ECA. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: DOI:10.2218/music.2021.6478.
4. Bad Apple!! [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/Bad_Apple!! (дата звернення: 18.05.2024 р.)
5. Bell S. The dB in the .db: Vocaloid Software as Posthuman Instrument / Sarah Bell. // Popular Music & Society. – 2015. – №39. – С. 1–19.
6. Controversy Concerns/Product results and expectations - Vocaloid Wiki [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://VOCALOID.fandom.com/wiki/Controversy_Concerns/Product_results_and_expectations (дата звернення: 14.05.2024 р.)
7. CR 詠 ZY (CRaZY) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [https://vocaloidlyrics.fandom.com/wiki/CR_詠_ZY_\(CRaZY\)](https://vocaloidlyrics.fandom.com/wiki/CR_詠_ZY_(CRaZY)) (дата звернення: 21.05.2024 р.)
8. CR 詠 ZY / ルカミクグミ IA リン [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=yys1WD9A2IY> (дата звернення: 21.05.2024 р.)

9. envy baby - english ver. 【ami】 (エンヴィーベイビー) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=1FvHNB5HinY> (дата звернення: 21.05.2024 р.)
10. Franzon J. Choices in Song Translation: Singability in Print, Subtitles and Sung Performance / Johan Franzon. // The Translator. – 2014. – №14. – С. 373–399.
11. Friedman M. What is J-POP? Exposing the myth of Japanese Music Phenomenon [Электронный ресурс] / Marty Friedman // Music Publishers Association of Japan. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: https://mpaj.or.jp/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/workshop_transcription_7mar.pdf (дата звернення: 19.05.2024 р.)
12. HATSUNE MIKU: COLORFUL STAGE! [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://x.com/ColorfulStageEN/status/1790502355437306357?t=h3pncmBwSuClJyIK2E-Svw&s=19> (дата звернення: 17.05.2024 р.)
13. Hatsune Miku: Project DIVA F [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Hatsune_Miku:_Project_DIVA_F (дата звернення: 14.05.2024 р.)
14. How much do Japanese people understand the lyrics in Vocaloid/Hatsune Miku songs without subtitles? [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://qr.ae/psm3M8> (дата звернення: 22.05.2024 р.)
15. Low, P. The Pentathlon Approach to Translating Songs / Peter Low. // Song and Significance. – 2005. – С. 185-212.
16. Lower One's Eyes | ENGLISH Cover 【Trickle】 ローワー [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=SJmRxYR9NzI> (дата звернення: 28.05.2024 р.)

17. Min L. How Virtual Pop Star Hatsune Miku Could Change The Live Music Industry [Электронный ресурс] / Lio Min. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.nylon.com/entertainment/hatsune-miku-future-of-live-music> (дата звернення: 17.05.2024 р.)
18. Mobile Games - Worldwide [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.statista.com/outlook/dmo/digital-media/video-games/mobile-games/worldwide.16> (дата звернення: 14.05.2024 р.)
19. Noblesse oblige [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Noblesse_oblige (дата звернення: 30.05.2024 р.)
20. Non-breath oblige - PinocchioP (ENGLISH Cover) ノンブレス・オブリージュ [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=F00lCeaQr2E> (дата звернення: 30.05.2024 р.)
21. Peloux G. 江戸川乱歩の『孤島の鬼』論—同性愛に関する言説の揺れ / Gérald Peloux. // 立命館文学. – 2017. – №652.
22. Producer - Vocaloid Wiki [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://vocaloid.fandom.com/wiki/Producer> (дата звернення: 13.05.2024 р.)
23. Rao M. Meet Hatsune Miku, The Sensational Japanese Pop Star Who Doesn't Really Exist [Электронный ресурс] / Malika Rao. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: https://www.huffpost.com/entry/hatsune-miku-letterman_n_5956420 (дата звернення: 14.05.2024 р.)
24. Reilly D. TRANSCREATION: INTERSECTIONS OF CULTURE AND COMMERCE IN JAPANESE TRANSLATION AND LOCALIZATION [Электронный ресурс] / Dylan Reilly. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <http://d-scholarship.pitt.edu/id/eprint/27683>
25. Romano S. Sega shares updated sales numbers for Persona, Megami Tensei, Yakuza, and more; aiming for simultaneous worldwide releases [Электронный ресурс] / Sal Romano. – 2018. – Режим доступа до ресурсу:

- <https://www.gematsu.com/2018/10/sega-shares-updated-sales-numbers-for-persona-megami-tensei-yakuza-and-more-aiming-for-simultaneous-worldwide-releases> (дата звернення: 14.05.2024 р.)
26. Roseboro B. The VOCALOID Phenomenon: A Glimpse into the Future of Songwriting, Community Created Content, Art, and Humanity [Електронний ресурс] / Bronson Roseboro // DePauw University. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://scholarship.depauw.edu/studentresearch/124>
27. Saksena S. Pokemon Collaborates with Virtual Idol Hatsune Miku to Bring Project Voltage Introducing Songs, Illustrations and More [Електронний ресурс] / Sanchay Saksena. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://in.ign.com/pokemon/193235/news/pokemon-collaborates-with-virtual-idol-hatsune-miku-to-bring-project-voltage> (дата звернення: 17.05.2024 р.)
28. Siitonen L. Subtitling The Songs in The Eurovision Song Contest [Електронний ресурс] / Laura Siitonen // University of Eastern Finland. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20140911>
29. Song Translating and Mistranslating [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://vocaloid.fandom.com/wiki/User_blog:Damesukekun/Song_Translating_and_Mistranslating (дата звернення: 26.05.2024 р.)
30. Stein S. "Shūmatsu not yet": Analyzing the use of English in Japanese popular music [Електронний ресурс] / Simon David Stein. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.31219/osf.io/nhy67>
31. The Implementation of a New Pop Cosmopolitanism Concept in the Process of Mediatization of Japanese Mass Culture / B.Pashchenko, O. Kurylova, V. Pavlenko, N. Blynova. // Journal of Print and Media Technology Research. – 2021. – №10. – С. 179–192.
32. Toccoli A. The History of Hatsune Miku: From Vocaloid Voice Synthesizer to International Pop Icon [Електронний ресурс] / Anna Toccoli. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://voyapon.com/hatsune-miku-VOCALOID/> (дата звернення: 18.05.2024 р.)

33. Villain(ヴ ィ ラ ン) English Cover- DEMONDICE 【 て に を は ・ flower 】
[Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.youtube.com/watch?v=wPfm4lwMVI8> (дата звернення:
29.05.2024 р.)
34. Vivid BAD SQUAD - CRAZY (CR 詠 ZY) English Translation Lyrics -
Lyrical Nonsense [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.lyrical-nonsense.com/global/lyrics/vivid-bad-squad/crazy/english/>
(дата звернення: 21.05.2024 р.)
35. VOCALOID - Vocaloid Wiki [Электронный ресурс] – Режим доступа до
ресурсу: <https://vocaloid.fandom.com/wiki/VOCALOID> (дата звернення:
13.05.2024 р.)
36. Wardani I. Translation Quality of English – Javanese Songs By Pentul Kustik
Band / I. Wardani, I. Yuliasri. // English Education Journal. – 2020. – №10. –
С. 18–27.
37. Why do so many Japanese song translations not make any sense?
[Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://qr.ae/psiUVI>
(дата звернення: 19.05.2024 р.)
38. Zager M. Music production for producers, composers, arrangers, and students /
Michael Zager., 2011. – 745 с. – (Lanham, Md. : Scarecrow Press).
39. ヴ ィ ラ ン (Villain) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
[https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/ ヴ ィ ラ ン_\(Villain\)](https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/ ヴ ィ ラ ン_(Villain)) (дата
звернення: 28.05.2024 р.)
40. エンヴィーベイビー (Envy Baby) [Электронный ресурс] – Режим доступа
до ресурсу: [https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/エンヴィーベイビー_\(Envy_Baby\)](https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/エンヴィーベイビー_(Envy_Baby)) (дата звернення: 21.05.2024 р.)
41. ノンブレス・オブリージュ (Non-Breath Oblige) [Электронный ресурс] –
Режим доступа до ресурсу: <https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/ノン>

[ブレス・オブリージュ \(Non-Breath Oblige\)](#) (дата звернення: 30.05.2024

p.)

42. ボーカロイドの歌詞が全く聞き取れない。 [Електронний ресурс] –

Режим доступу до ресурсу:

https://detail.chiebukuro.yahoo.co.jp/qa/question_detail/q13146910253 (дата

звернення: 22.05.2024 p.)

43. ボカロ聞き取りにくいです。 [Електронний ресурс] – Режим доступу до

ресурсу:

https://detail.chiebukuro.yahoo.co.jp/qa/question_detail/q11278073146 (дата

звернення: 24.05.2024 p.)

44. まいしろ. 人気ボカロ曲は1秒あたり何文字ぐらいの速度で歌っている

のか? 最も早口は「初音ミクの消失」 [Електронний ресурс] / まいし

ろ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.excite.co.jp/news/article/E1548298829423/> (дата звернення:

24.05.2024 p.)

45. メズマライザー (Mesmerizer) [Електронний ресурс] – Режим доступу до

ресурсу: <https://VOCALOID.fandom.com/wiki/メズマライザー>

[\(Mesmerizer\)](#) (дата звернення: 26.05.2024 p.)

46. ローワー (Lower) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

[https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/ローワー_\(Lower\)#Lyrics](https://VOCALOIDlyrics.fandom.com/wiki/ローワー_(Lower)#Lyrics) (дата

звернення: 28.05.2024 p.)

47. 人間の声に近いボカロって何がありますか? [Електронний ресурс] –

Режим доступу до ресурсу:

https://detail.chiebukuro.yahoo.co.jp/qa/question_detail/q13248403198 (дата

звернення: 22.05.2024 p.)

48. 神っぽいな (Kamippoi na) [Електронний ресурс] – Режим доступу до

ресурсу: [https://vocaloidlyrics.fandom.com/wiki/神っぽいな_\(Kamippoi_na\)](https://vocaloidlyrics.fandom.com/wiki/神っぽいな_(Kamippoi_na))

(дата звернення: 18.05.2024 p.)

49. 私は雨 / 25 時、ナイトコードで。 × 鏡音レン [Електронний ресурс] –

Режим доступа до ресурсу:

https://www.youtube.com/watch?v=91E_W8JhSjs (дата звернення:

27.05.2024 р.)